

NUOSTATŲ KOOPERUOTIS VERTINIMAS

Gediminas Kuliešis, Lina Pareigienė¹

Lietuvos agrarinės ekonomikos institutas

Lyginant su ES šalimis, Lietuvoje žemės ūkyje dirba gana didelė užimtųjų žmonių dalis, tačiau kitose šalyse kooperacija žemės ūkyje išvystyta kur kas labiau nei Lietuvoje. Šiuo metu šalyje paradoksali situacija – daug kalbama apie kooperacijos naudą, akcentuojant jos naudą ir svarbą smulkiesiems ūkininkams, valstybė ir ES skiria paramą kooperacijai skatinti, sukurta palanki teisinė aplinka, taikomos mokestinės lengvatos, tačiau tuo pat metu pastebima, kad kooperacijos mastas Lietuvoje yra nepakankamas.

Darbo tikslas – išsiaiškinti, kodėl kooperacijos plėtra nevyksta taip, kaip norima, palyginti nesusikooperavusių ir kooperuotų ūkininkų nuostatas kooperacijos klausimais, motyvaciją kooperuotis/nesusikooperuoti, nustatyti priežastis ir motyvus. Tyrimo metodai – anketinės apklausos duomenų, loginė analizė, apibendrinimo, interpretacijų metodai.

Straipsnyje pateikiami rezultatai parodė, kad pagrindinėmis ūkininkų nesusikooperavimo priežastimis yra plačiai paplitusi neformali pagalba vieni kitiems, kompensuojanti poreikį kooperuotis, ūkininkus supanti „ne kooperacinė“ aplinka, senyvas vidutinis ūkininkų amžius ir kitos priežastys.

Raktiniai žodžiai: kooperacija, motyvacija, žemės ūkio kooperatyvas (kooperatyvas).

Įvadas

Įstojus į ES Lietuvoje dirbančiųjų žemės ūkio sektoriuje pastoviai mažėjo. Tačiau palyginti su ES-25 šalimis užimtųjų žemės ūkyje dalis tarp visų darbuotojų didesnė – atitinkamai 7,9 ir 3,0 proc. (Lietuvos žemės ūkis 2008, 2009), todėl šalyje žemės ūkis yra svarbi ūkio veikla, svarbesnė nei daugeliui ES šalių.

Globalių ekonomikos pokyčių aplinkoje ūkio subjektai neišvengiamai turi siekti glaudesnio bendradarbiavimo ekonominėje veikloje. Kooperatinis judėjimas – vienas iš tokio bendradarbiavimo būdų, kaip priemonė ūkio konkurencingumui didinti, šiandienos ekonomikoje įgaunantis naują aktualumą (Melnikienė, 2006). Be to, žemės ūkio kooperatyvai (toliau ŽŪK) turi kai kuriuos pranašumus palyginti su kitomis žemės ūkio produkcijos gamintojų rūšimis: kooperatyvams būdingas didesnis lankstumas ir galimybės adaptuotis prie kintančių rinkos sąlygų. Jie gali sėkmingai tenkinti arba net sukurti rinkos paklausą savo produkcijai, surasti rinkoje savo nišą, sukaupti nuosavus išteklius. Tai suteikia kooperatyvams nepriklausomumą, galimybę išgyventi nepriklausomai nuo išorinės paramos ir konkuruoti tam tikrose rinkose,

---

¹ Straipsnis parengtas pagal žemės ūkio ministerijos Žemės ūkio ir kaimo plėtros politikos įgyvendinimo, ekonominių ir socialinių tyrimų 2008 metų programos, patvirtintos Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministro 2008 m. kovo 4 d. įsakymu Nr.3D-114 darbą Nr. 4.2 „Kooperacijos plėtros stebėseną ir vertinimą“ 2008, Lietuvos agrarinės ekonomikos institutas.

skatina kooperatyvo narius specializuotis ir gaminti aukščiausios kokybės produktus (Gargasas, 2008).

Keičiantis ekonominiams ir socialiniams santykiams žemės ūkyje, labai didelę reikšmę įgauna kooperacija, ypač smulkių ūkių savininkams. Kooperacijos plėtra yra svarbi žemės ūkio politikos dalis, kuriai šalyje yra skiriamas didelis dėmesys ir teikiama įvairi parama. Nepaisant skirtingų priemonių, skatinančių kooperacinius procesus Lietuvoje, kooperaciniai ryšiai žemės ūkyje formuojasi sunkiai, nors kooperacija – dažniausiai vienintelė galimybė ūkininkui užimti vietą su savo produkcija rinkoje ir išsilaikyti joje (Ramanauskas, 2003). Kooperacija suprantama kaip modernaus žemės ūkio bruožas, tačiau Lietuvoje tam ryžtasi vos 4 proc. žemdirbių (Pareigienė, 2007).

Tyrimo tikslas – išsiaiškinti, kodėl kooperacijos plėtra nevyksta taip, kaip norima, palyginti nesusikooperavusių ir kooperuotų ūkininkų nuostatas kooperacijos klausimais, motyvaciją kooperuotis/nesikooperuoti, nustatyti priežastis ir motyvus.

Tyrimo metodai – anketinės apklausos duomenų, loginė analizė, apibendrinimo, interpretacijų metodai.

Tyrimo metodika

Įvertinus galimų tyrimo metodų problemai tirti privalumus ir trūkumus, tyrimo tikslams pasiekti, pasitelkėme anketinės apklausos metodą kaip geriausią instrumentą ūkininkų motyvacijai tirti.

Atliekant motyvacijos kooperuotis analizę, buvo pasirinktos 2 tikslinės grupės – ūkininkai dalyvaujantys kooperacijoje ir ūkininkai, nesantys ŽŪK nariais. Siekta išsiaiškinti šių dviejų grupių požiūrių bendrumus ir skirtumus į kooperaciją, motyvaciją dalyvauti kooperatinėje veikloje, perspektyvas bei ateities planus.

Vykdam tyrimą buvo pasirinkti 2 apklausos šaltiniai:

1. Ūkių apskaitos duomenų tinklui (toliau tekste – ŪADT, *angl. FADN – Farm Accountancy Data Network*) veiklos rezultatus teikiantys Lietuvos žemės ūkio produkcijos gamintojai. ŪADT tinkle dalyvauja apie 1300 ūkininkų iš visų Lietuvos savivaldybių. ŪADT sistemoje dalyvaujančiųjų ūkių ekonominis dydis yra ne mažesnis nei 2 EDV (europinis dydžio vienetas). (Ūkių..., 2009). Žemiau šios ribos esantys ūkiai nelaikomi prekiniais. Todėl į šią sistemą nepatenka patys smulkiausieji ūkininkai. Lietuvos žemės ūkio konsultantų buvo prašoma apklausti ŪADT ūkininkus pagal prieinamumą.

2. Siekiant, kad apklausa būtų kuo reprezentatyvesnė, turėjome tikslą apklausti ir pačius smulkiausius ūkininkus. Todėl pasirinkome ūkininkų apklausą per seniūnijas žemės ūkio naudmenų ir pasėlių deklaravimo laikotarpiu. Pagal mūsų parengtą metodiką į seniūnijas nustatytu laiku atėjusieji deklaruoti pasėlius ūkininkai buvo prašomi užpildyti anketas, atsižvelgiant į tai, ar ŽŪK narys jis ar ne.

Iš seniūnijų gavome 188 anketas: 177 ne ŽŪK narių ir 11 ŽŪK narių. Anketas gavome iš 26 rajonų. LŽŪKT pateikė 109 anketas – 84 – ne ŽŪK narių, 25 – ŽŪK narių. Anketos gautos iš 37 rajonų. Iš viso buvo gautos 297 anketos – 261 ne ŽŪK

nario ir 36 ŽŪK nario. Dėl mažo ŽŪK narių anketų skaičiaus negalima teigti, kad gauti rezultatai nepakankamai reprezentuoja visumą. Sociologijos teorija skelbia, kad minimalus tiriamų atvejų skaičius norint gauti statistiškai patikimus rezultatus neturėtų būti mažesnis kaip 30 (Kardelis, 2002). Anketos apdorotos SPSS 16.0 programa.

Anketinės apklausos duomenų analizė leido išsiaiškinti respondentų – ŽŪK narių ir ne ŽŪK narių – nuostatas kooperacijos klausimais: kooperavimosi priešastis, kooperacijos teikiamą naudą; nesikooperavimo priešastis; motyvaciją kooperuotis.

Apklausos rezultatai

Ūkininkus supanti aplinka. Vienas iš apklausos tikslų buvo apžvelgti, kokia aplinka ir kokios kooperacijos nuostatos supa ūkininkus, todėl buvo klausiama „Ar kas nors iš Jūsų kaimynų/giminaičių yra ŽŪK narys“. Tik 8,8 proc. ūkininkų ne ŽŪK narių nurodė, kad jų kaimynai/giminaičiai yra ŽŪK nariais, 71,3 proc. nurodė, kad jų aplinkoje nėra ŽŪK narių, kai tuo tarpu, beveik 60 proc. respondentų – ŽŪK narių – nurodė, kad jų aplinkoje ŽŪK narių yra.

Galima teigti, kad viena iš nesikooperavimo priešasčių (ką vėliau patvirtina ir nesikooperavimo priešasčių analizė) – ūkininkus supanti „ne kooperacinė“ aplinka. Neturėdami pažįstamų, giminaičių, kaimynių, dalyvaujančių kooperacijoje ūkininkai negauna ir pakankamai informacijos, nevyksta tiesioginės informacijos apie kooperaciją sklaida. Tuo tarpu beveik 60 proc. ŽŪK narių supa kooperacijos dalyviai – kas antras ŽŪK narys gali pabendrauti su kito ŽŪK nariu (nes tai yra jo pažįstamas, kaimynas), kai tuo tarpu šią galimybę turi tik kas dešimtas ūkininkas, nesantis ŽŪK nariu.

Tai galėjo turėti įtakos ir pačios kooperacijos vertinimui. Net 77,3 proc. respondentų, kurių aplinkoje yra ŽŪK narių, vertino kooperaciją teigiamai ir tik 25,7 proc. tų, kurių aplinkoje nėra tokių žmonių (60 proc. apklaustų ne ŽŪK narių apskritai neturėjo nuomonės). Toks didelis skirtumas rodo, kad informacija yra gaunama iš draugų ir giminių, esančių nariais, jog kooperacija – tai gerai. Aplinka ir joje vyraujančios nuostatos veikia ūkininką bei jo galimybes gauti informaciją apie kooperatinę veiklą iš patirties turinčių narių.

Mokymai, informavimas, konsultavimas. Analizuojant kooperacijos procesus bei kooperacinių nuostatų aplinką, buvo svarbu išanalizuoti ir kursų, mokymų, paskaitų šia tema, lankomumą bei naudą. Seminarus kooperacijos tema lankė 23,4 proc. ne ŽŪK narių ir 61,1 proc. ŽŪK. 76 proc. seminarus lankusių ŽŪK narių teigė, kad informacija buvo naudinga ir ja naudosis ateityje, tuo tarpu informaciją panaudoti ketino tik 35 proc. ūkininkų, nesančių ŽŪK nariais. Iš apklausos rezultatų matyti, kad kursų nauda (efektyvumas) yra didesnis ŽŪK nariams negu ne ŽŪK nariams, kadangi jie lanko kursus konkrečiai žinodami, kokia informacija jiems yra reikalinga bei juos klauso motyvuotai.

Abiejų grupių respondentai teigia, kad trūksta konsultantų kooperacijos tema, geros veiklos pavyzdžių, įgūdžių paramai gauti ir įsisavinti, nepakanka paramos

priemonių. Konsultavimo stygius arba nepakankamumas gali būti įvardijamos kaip priežastys, dėl kurių ne ŽŪK nariams gali trūkti motyvacijos patiems steigti ŽŪK ar jungtis prie susikūrusių.

Šiuolaikinėse informavimo priemonėse, internetiniuose puslapiuose medžiagos apie kooperaciją yra tikrai nemažai, šia tema taip pat rengiama nemažai seminarų, tačiau informacijos stokos akcentavimas verčia susimąstyti, ar pateikiama informacija pasiekia klausytoją, jį sudomina, motyvuoja. Reikėtų atkreipti dėmesį į informacijos sklaidos būdus ir metodus, patrauklumą klausytojams, mokymo būdų įvairovę, seminarų metu pateikiamos informacijos turinį, inovatyvių metodų taikymą. Reikėtų plėtoti ir taikyti naujus žinių sklaidos būdus bei formas: gerų pavyzdžių sklaida, tiesioginis patirties perdavimas, mokymasis darant, išvykstanųjų kelionių organizavimas Lietuvoje ir į užsienio šalis, tarpusavio informacijos pasikeitimas. Kursų metu ne tik pateikti teorinę medžiagą, bet ir pavyzdžius su konkrečiais ekonominiais skaičiavimais, modeliais, galimybėmis, nes informacijos, konsultavimo stygius, pasirinktų metodų netinkamumas gali būti įvardijamos kaip priežastys, dėl kurių ne ŽŪK nariams gali trūkti motyvacijos patiems steigti ŽŪK, jei aplinkui tokių bendrovių nėra. Kursų organizatoriai turėtų ŽŪK ir ne ŽŪK nariams kursus organizuoti pagal skirtingas programas ir akcentuoti juose tai, kas aktualu kiekvienai grupei.

Su informacijos trūkumu susijęs ir ŽŪK valdymo vertinimas. Ne ŽŪK nariai skeptiškai vertina teisinę kooperatyvų bazę, teigia, kad ji nėra pakankamai sutvarkyta, labiau linkę manyti, kad dalyvavimas ŽŪK veikloje suvaržo individualią laisvę, ypač akcentuoja lyderio svarbą, kai tuo tarpu ŽŪK nariai, turintys realios praktikos, šias sritis vertina pozityviau, mažiau sureikšmina lyderio vaidmenį.

Žinių įvairiose srityse trūksta ir ŽŪK nariams, labiausiai – vadybos žinių (65,5 proc.) Ne mažiau svarbūs ir reikšmingi būtų finansų valdymo bei bendravimo kolektyve kursai – beveik pusė respondentų pabrėžė jų svarbą.

Motyvai, skatinantys kooperuotis. Norint išsiaiškinti motyvaciją kooperuotis, respondentams buvo užduotas klausimas – „Kas paskatintų (paskatino) Jus tapti ŽŪK nariu“ (1 lentelė).

1 lentelė. Kas jus paskatino (paskatintų) tapti kooperatyvo nariu?

	Ne nariai, dalis, proc.	Nariai, dalis, proc.
Paslaugų gavimas	34,9	-
Galimybė gauti naujas žinias	16,9	-
Geresnės produkcijos realizavimo sąlygos	49,8	-
Pakvietimas tapti kooperatyvo nariu	9,2	38,9
Didesnė kaina už parduodamą produkciją	60,2	72,2
Galimybė pirkti išteklius mažesnėmis kainomis	49,0	38,9
Kita	2,9	8,4

Ne ŽŪK narių atsakymuose vyravo šie veiksniai, kurie paskatintų kooperuotis – didesnė kaina už parduodamą produkciją (60,2 proc. atsakiusiųjų), geresnės

produkcijos realizavimo sąlygos (49,8 proc.), galimybė pirkti išteklius (trašas, sėklas ir pan.) mažesnėmis kainomis (49 proc.). Asmeninis pakvietimas tapti ŽŪK nariu anot respondentų nėra labai svarbus, nors viena pagrindinių priežasčių, kodėl nėra ŽŪK nariu – respondantai būtent įvardino – niekas nekvieta stoti į ŽŪK. Galimybė gauti naujas žinias – taip pat vertinama skeptiškai. Pagrindiniai motyvai kooperuotis būtų susiję su ekonomine nauda.

Pagrindinė priežastis, *paskatinusią tapti ŽŪK nariu* – gaunama didesnė kaina už parduodamą produkciją – tokį atsakymo variantą įvardija 72,2 proc. respondentų. 38,9 proc. respondentų kaip svarbias priežastis įvardino galimybę naudotis pigesnėmis paslaugomis bei kitų ŽŪK narių pakvietimą tapti nariu. Kas antras trečias respondentas į ŽŪK buvo pakviestas – tai taip pat liudija apie respondentus supančia aplinką, joje esančią kooperacijos patirtį ir nuostatas.

Siekiant išanalizuoti, ar lūkesčiai pasiteisino, ŽŪK narių prašėme įvardinti gaunamą naudą būnant ŽŪK nariais. Buvo galima pasirinkti tris atsakymo variantus (2 lentelė). Vertinant gaunamą naudą pirmoje vietoje atsidūrė geresnės produkcijos realizavimo sąlygos – šį atsakymo variantą pasirinko 80,6 proc. respondentų. 50 proc. nurodė didesnę kainą už parduodamą produkciją, 44,4 proc. – užtikrinimą, kad produkcija bus supirkta. Gauti rezultatai glaudžiai koreliuoja su motyvaciniais veiksniais kooperuotis, todėl galima teigti, kad ŽŪK veikla pateisino ekonominius narių lūkesčius, paskatinusius kooperuotis, o kooperatyvuose vykdoma veikla atitinka kooperacijos esmę – teikti naudą kooperatyvo nariams.

2 lentelė. Kokią naudą gaunate būdamas kooperatyvo nariu?

	Dalis, proc.
Geresnės produkcijos realizavimo sąlygas	80,6
Didesnę kainą už parduodamą produkciją	50,0
Užtikrinimą, kad produkcija bus supirkta	44,4
Naujas žinias	33,3
Galimybę pasidalinti patirtimi	27,8
Didesnį pasitikėjimą savimi	19,4
Racionalesnį turimos technikos ir kitų išteklių panaudojimą	13,9
Platesnį paslaugų pasirinkimą	13,9
Teisinę pagalbą	11,1
Kita	8,6

Ne mažiau reikšmingi ir kiti naudos šaltiniai – kas penktas respondentas nurodė, kad būdamas ŽŪK nariu jis labiau pasitiki savimi ir savo jėgomis, kas trečias respondentas palankiai vertina galimybę pasidalinti patirtimi, kurią jam suteikia narystė kooperatyve, nemažiau svarbios ir gaunamos naujos žinios. Taigi, būdami ŽŪK nariais ūkininkai gauna ne tik ekonominę naudą. Dalyvavimo ŽŪK veikloje lūkesčių pasiteisinimas – geriausias argumentas skeptiškai nusiteikusiems ūkininkams.

Nesikooperavimo priežastys. Nekooperuotų ūkininkų klausėme, kodėl jie nėra ŽŪK nariais, respondantai galėjo nurodyti 3 svarbiausias priežastis. Pagrindinės

priežastys – aplinkui nėra ŽŪK (48,3 proc. respondentų). Kaip matome iš rezultatų, ŽŪK nebuvimas ūkininko aplinkoje įtakoja neigiamą požiūrį į kooperaciją, taip pat tai yra pagrindinė nesikooperavimo priežastis. Kooperacijos plėtrai svarbi ne tik informacija, parama, konsultavimas, bet ir tarpasmeniniai santykiai, tiesioginis keitimasis patirtimi bei patirties, ypač teigiamos, sklaida. 34,1 proc. ne ŽŪK narių nestoja į ŽŪK, nes jiems tai nesvarbu. Matyt, nesvarbu dėl to, kad daugumą Lietuvos ūkininkų tenkina dabartinė situacija, pajamų lygis ir jie nenorėtų dėti papildomų pastangų padidinti savo pajamas ar paįvairinti (padaryti labiau bendruomenišku) savo gyvenimą dėl sunkiai apčiuopiamos kooperavimosi naudos.

Tikėtina, kad tai vienas iš veiksnių, apsprendžiančių, kad kooperacija vyksta vangiai. Dėl labiau motyvuotų, jaunų žmonių išvykimo iš kaimo, jame lieka vyresnio amžiaus, ne tokie energingi žmonės, kuriems svarbu ne didesnės pajamos, bet ramesnis gyvenimas. Galbūt, dėl žmogiškojo potencialo kritinės masės nebuvimo, lyderių trūkumo kooperacija šiam laikui yra pasiekusi savo objektyvią plėtros ribą Lietuvoje. Bet tam konstatuoti būtų reikalingi atskiri detalūs tyrimai.

Kvietimas stoti į ŽŪK taip pat yra svarbus veiksnys – 33,7 proc. respondentų nurodė, kad jų niekas nepakvietė stoti į ŽŪK, todėl jie nėra ŽŪK nariais. Viena iš nesikooperavimo priežasčių yra ir informacijos apie buvimą ŽŪK nariu stoka (30,3 proc.). Kita svarbi priežastis – ne ŽŪK nariai padeda vieni kitiems neformaliai, nors teisiškai veiklos neįformina (28,4 proc.). Poreikį kurti kooperatyvus iš dalies kompensuoja egzistuojanti neformali kooperacija tarp ūkininkų. Paramos forma pati įvairiausi – nuo talkų, technikos skolinimo iki bendro produkcijos realizavimo. Ne ŽŪK nariai pažymėjo talką, kaip svarbiausią pagalbos priemonę.

Neformalios kooperacijos – talkų – mastas yra žymiai didesnis ir apima beveik visus kaimo gyventojus. Talkos yra istoriškai susiklosčiusi paramos vienas kitam forma nelaimingų atsitikimų atveju ar sezoniniams darbams bendrai nudirbti. Ji yra patogi, nesiejanti žmonių formaliais įsipareigojimais ir, matyt, kompensuojanti natūralų žmonių bendravimo poreikį.

Kas trukdo jungtis prie ŽŪK veiklos klausėme ir ŽŪK narių – buvo įdomus abiejų grupių situacijos vertinimas. Abiejų grupių respondentai tvirtai teigia, kad į ŽŪK trukdo jungtis tarp žmonių giliai įsišaknijęs pavydo jausmas, nenoras keisti savo veiklos įpročius, kooperacijos gilių tradicijų nebuvimas, žmonių nenoras skirti savo laiko ŽŪK veiklai, nepasitikėjimas ŽŪK partneriais bei nariais. Maždaug 60 proc. Lietuvos ūkininkų yra vyresni nei 55 metų amžiaus, tad prie šių nesikooperavimo priežasčių prisideda ir nenoras ieškoti naujų veiklos alternatyvų, nenoras bendrai veiklai skirti savų pajamų, laiko. Vyresnio amžiaus ūkininkams trūksta vadybos žinių ir įgūdžių, jie turi ribotas galimybes diegti naujas technologijas ir prisitaikyti prie besikeičiančių rinkos reikalavimų (Nekrošienė, 2007).

9,2 proc. ne ŽŪK narių yra buvę ŽŪK nariais. Dauguma respondentų nurodė, kad ne ŽŪK nariais jie tapo iširus kooperatyvui. Likusieji pasitraukė iš ŽŪK dėl to, kad jie nesutarė su kitais kooperatyvo nariais, kad veikla buvo vykdoma pasyviai ir dėl kitų priežasčių.

Išvados

1. Kooperacija, formali ir neformali – vyksta. Nemažai ne ŽŪK narių nurodo, kad su kaimynais jie padeda vieni kitiems. Neformali pagalba kompensuoja poreikį kooperuotis.

2. Ne ŽŪK narių ir ŽŪK narių poreikiai ūkinėje veikloje yra tokie patys – siekti finansinės naudos, patikimumo. Motyvacijos kooperuotis priežastys yra labai panašios į tas, kurios paskatino ŽŪK narius stoti ar steigti ŽŪK. Dalyvavimas ŽŪK veikloje pateisino ekonominius lūkesčius, paskatinusius kooperuotis. Gaunama ne tik ekonominė nauda, kooperatyvo nariai įgijo daugiau pasitikėjimo savimi, galimybes dalintis patirtimi, naujomis žiniomis.

3. Pagrindinės respondentų įvardytos nesikooperavimo priežastys: ūkininkus supanti „ne kooperacinė“ aplinka – aplinkui nėra ŽŪK; nepakankamas informuotumas apie buvimo ŽŪK nariu naudą, nepakvietimas tapti kooperatyvo nariu; tarp žmonių giliai įsišaknijęs pavydo jausmas, nenoras keisti savo veiklos įpročius; kooperacijos gilių tradicijų nebuvimas; žmonių nenoras skirti laiko ŽŪK veiklai; nepasitikėjimas ŽŪK partneriais ir nariais.

4. Daugiau kaip trečdalį nekooperuotų Lietuvos ūkininkų tenkina jų gaunamas pajamų lygis, jie nenorėtų dėti papildomų pastangų ar pajvairinti (padaryti labiau bendruomenišku) savo gyvenimą dėl sunkiai apčiuopiamos kooperavimosi naudos. Dėl kaime liekančių vyresnio amžiaus žmonių, kuriems svarbiau ne didesnės pajamos, bet ramesnis gyvenimas, dėl lyderių trūkumo, kooperacija šiandien, gal būt, yra pasiekusi savo objektyvią plėtros ribą Lietuvoje. Bet tam konstatuoti būtų reikalingi atskiri detalūs tyrimai – tirti kooperuotis galinčių ūkininkų potencialą atskiruose Lietuvos regionuose ir, atsižvelgiant į vietos sąlygas, parengti regionines kooperaciją skatinančių veiksmų programas.

5. Norint skatinti kooperacijos plėtrą, daugiausia dėmesio reikia skirti informavimo ir konsultavimo sritims. Į tai atsižvelgus reikėtų plėtoti ir taikyti naujus žinių sklaidos būdus bei formas. Respondentai informacijos nebuvimą dažnai įvardija ne kaip jos trūkumą apskritai (ji yra interneto svetainėse, ją galima sužinoti kreipiantis į seniūnijos specialistus), bet tai, kad ji nėra jam „atnešama ant lėkštutės“ tokiam pavidale, kuri jam yra geriausiai suprantama ir prieinama. Atsižvelgiant į tai turėtų būti rengiamos ir mokymo programos, kuruos dar turėtų skirtis ŽŪK nariams ir ne nariams.

Literatūra

1. Lietuvos žemės ūkis 2008 (2009). – Vilnius: Statistikos departamentas prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės.

2. Ramanauskas, J. ir kt. (2003). Kooperacija Žemės ūkyje: informacinė-metodinė medžiaga apie kooperatyvų veiklą žemės ūkyje. – Kaunas: Tobula Rasa.

3. Pareigienė, L., Ribašauskienė, E. (2007). Kooperacijos plėtra ir problemos // Mano ūkis. Nr. 12. – Vilnius: AB Spauda.

4. Melnikienė, R., Vidickienė, D. (2006). Žinių vadyba kaip priemonė tobulinti Lietuvos žemės ūkio kooperacijos politiką // Vadybos mokslas ir studijos – kaimo verslų ir jų infrastruktūros plėtrai: straipsnių rinkinys. – Akademija: LŽŪU Leidybos centras.
5. Gargasas, A., Ramanauskas, J., Ramanauskienė, J. (2008). Žemės ūkio produktų perdirbimo kooperatyvų veiklos naudingumas // Vadybos mokslas ir studijos – kaimo verslų ir jų infrastruktūros plėtrai: straipsnių rinkinys. – Akademija: LŽŪU Leidybos centras.
6. Kardelis, K. (2002). Mokslinių tyrimų metodologija ir metodai. – Kaunas: Judex.
7. Ūkių veiklos rezultatai (ŪADT tyrimo duomenys) 2008. (2009). – Vilnius: LAEI.
8. Nekrošienė, R. (2007). Kooperacija smulkiame vaistažolių versle // Vadyba. Mokslo tiriamieji darbai. Nr. 2 (11). – Klaipėda: Klaipėdos universiteto leidykla.

EVALUATION OF ATTITUDES TO COOPERATE

Gediminas Kuliešis, Lina Pareigienė
Lithuanian Institute of Agrarian Economics

Summary

To compare with EU-25 countries, in Lithuania is relatively large share of the employed in agricultural sector and it suppose cooperation to be as a very important part of agricultural sector of economy, but it is not so. Cooperation in other EU countries is much more developed than in Lithuania. Situation is really paradoxical – we all the time stress the benefits of cooperation, particularly for small farmers (the government provides support for developing favorable legal environment for cooperation, the tax concessions are applied), but at the same time, it is noted that the extent of cooperation in agricultural sector is still not sufficient in Lithuania.

Article presents the results of the research of motivation for cooperation conducted in LIAE in 2008–2009. The aim of article was to find out the answers why cooperation process is slow in Lithuania, to compare attitudes towards cooperation of two groups of farmers – cooperative members and non-cooperated farmers – their motivation to cooperate, to find out main reasons and motives. The method of the research – questionnaire.

By means of questionnaire, motivation and the attitudes (benefits of cooperation, factors, which stimulate cooperation, the demand of cooperation) for cooperation of cooperatives members and non-cooperated farmers were valued, also the reasons why farmers don't cooperate.

Key words: agricultural cooperative, co-operation, motivation.